

KISS ZOLTÁN

A testnevelés műveltségterületes hallgatók pályaválasztásának és pályán maradásának jellemzői

A tanulmányban szereplő vizsgálat – amely egy nagyobb kutatásnak a részét képezi – egyik fő célja az volt, hogy megismerjük a testnevelés műveltségi területen tanuló hallgatók pályaválasztási szokásait. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a hallgatók pályaválasztása kizárólag saját elhatározásból, esetleg szülői ráhatással vagy az iskolás évek alatt tanító pedagógusok ösztönzése alapján történt e. Felmértük még, hogy a hallgatók erőfeszítései mennyire irányulnak kizárólag csak egy diploma megszerzésére, milyen mértékben számítanak majd az anyagiak a főiskola befejezése után, szeretnének-e tanári képesítést szerezni a jövőben, stb.

A felmérés 3-fokú Likert-típusú skálán történt, amelyre azért esett a választásunk, mert ezzel a módszerrel több hallgató válasza kerülhetett feldolgozásra, illetve az azonos kérdésekre adott válaszok alkalmat adnak a későbbiekben az összehasonlításra és a statisztikai elemzésre.

A vizsgálatban összesen hat intézmény (KE-PK, ELTE-TÓK, SZTE-JGYPK, NYME-MNSK, SZIE-ABK és EJF) 159 testnevelés műveltségi területen tanító szakos hallgatója vett részt.

Bevezetés

A pályaválasztás előtt álló fiatalok választását olyan tényezők befolyásolják, mint a nemi és az etnikai hovatartozásuk, a család társadalmi és gazdasági státusza, a szülők iskolázottsági szintje, foglalkozása, attitűdje, a fiatal önmagába vetett hite, és nem utolsósorban az adott fiatal számára fontos, befolyásos személyek elvárásai (Gati I. et al., 2001; Mullis RL. et al., 1998; Nurmi JE. et al., Snell AF. et al., 1994; Bandura A. et al., 2001; Mau W. et al., 1998; idézi Kovácsné, 2007).

A téma hazai kutatói – többek között Csirszka, Rókusfalvy, Völgyesi, Ritoókné – a pályaválasztás egyik legfontosabb rendező elvének a személyiségvetet tekintik. Minden egyes elmélet, amely a pályaválasztás folyamatával foglalkozik, a személyiség más és más oldalait emeli ki, és tekinti meghatározónak (Szilágyi, 2005).

Amennyiben a testnevelés tantárgyat oktató pedagógusok pályaválasztási szokását vesszük górcső alá, akkor azt látjuk, hogy a szocializációs hatásrendszeren

belül léteznek még egy jól elkülöníthető tényező, mégpedig az egyén saját sportági, sportmúltjával kapcsolatban szerzett tapasztalat. Vizsgálatok kimutatták e hatások pályaaorientációs hatását (*Bíróné és Salvára, 2005*).

Szilágyi szerint a pályaválasztáshoz kapcsolódó ismeretek egyik legfontosabb célja az, hogy a felnövő korosztályok sikeresen bekapcsolódhassanak a társadalmi munkamegosztásba oly módon, hogy az egyéni életútjuk is kedvezően kiteljesedhessen, hiszen a munkával és az étellel való elégedettség attól függ, hogy talált-e az egyén képességeinek, érdeklődésének, személyiségének és értékítéletének megfelelő munkát.

A kutatás jellemzői

Cél

A tanulmány alapvető célja, hogy megismerje a pedagógusképzésen belül azoknak a tanító szakos hallgatóknak a pályaválasztási szokásait, akik választott műveltségterületként a testnevelés mellett döntöttek. Továbbá megpróbálja feltárni a képzés ideje alatti szemlélet, tevékenység és erő kifejtés témakörét, a pálya presztízsének szubjektív megítélését és a hivatással kapcsolatos értékítéleteket. Mindezt annak érdekében, hogy ezeken a területeken keresztül is jobban megismerhessük a hallgatóink értékrendszerét.

A szakirodalom és a pedagógusképzés területén készült hasonló elemzések áttekintése alapján vizsgálatunkban a következő kérdésekre keressük a válaszokat:

- Milyen mértékben befolyásolta a szülői vélemény, a korábban tanító pedagógusok pozitív példája, valamint a mozgás és sport szeretete a hallgatókat a pályaválasztásnál?
- Kizárólag a tanítóképzésben gondolkodtak-e a felvételi időszakában?
- Felmerült-e a képzés ideje alatt a pályamódosítás gondolata?
- Végeznek-e kiegészítő tanulmányokat a képzés ideje alatt annak érdekében, hogy minél jobb szakember válhasson belőlük?
- Miként vélekednek a pálya jövőjével kapcsolatban?
- Szívesen tanítanak-e a diplomaszerezést követően?
- Tervezik-e szaktanári képesítés megszerzését a jövőben?
- Milyen jelentősége lesz majd a diplomaszerezést követően az anyagi tényezőknek az elhelyezkedést illetően?

Minta és módszer

Jelen tanulmányunkban csak a testnevelés műveltségi területen hallgatókra fókuszálunk, ezáltal csak egy kis részét mutatjuk be az egész kutatásnak.

A mintát hat intézmény (EJF, ELTE-TÓK, KE-PK, NYME-MNSK, SZIE-ABK, SZTE-JGYPK) összesen 159 testnevelés műveltségterületen tanító szakos hallgatója alkotta az 1. táblázatban látható bontás szerint. A vizsgálatot a 2008/2009 II. és a 2009/2010 I. és II. féléveiben végeztük. A táblázat kitöltetlen egységei többnyire azt mutatják, hogy mikor és hol nem indult adott évfolyamon testnevelés műveltségi terület. A II. évfolyam alulreprezentáltságának oka sem véletlen, hiszen a tanulmányuk megkezdésének évében nemcsak egyes intézményeknél, hanem országos szinten is óriási visszaesés mutatkozott a tanítóképzésre jelentkezők számában.

1. táblázat: A vizsgálatban szereplő hallgatók évfolyam, nem és intézmény szerinti bontásban

	I. évf.		II. évf.		III. évf.		IV. évf.		
	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	
EJF	-	-	4	1	3	3	5	1	17
ELTE-TÓK	15	1	-	-	13	1	5	-	35
KE-PK	9	9	-	-	2	5	9	4	38
NYME-MNSK	10	1	-	-	1	-	7	4	23
SZIE-ABK	-	-	4	1	8	5	-	-	18
SZTE-JGYPK	4	2	5	1	5	2	8	1	28
	38	13	13	3	32	16	34	10	159
	51		16		48		44		

Az adatgyűjtés feleletválasztásos kérdőív segítségével történt, amelynek összeállításánál próbáltunk arra is figyelni, hogy a kérdésekre lehetőleg egyszerűen és gyorsan tudjanak válaszolni a megkérdezettek. A teljes kérdőívben összesen 17 item szerepel, melyekből az alábbiakban tíznek az eredményeit mutatom be. Az itemekre háromfokozatú Likert-skálán válaszolhattak (igen, talán, nem) a vizsgálatban részt vevő hallgatók, és az így kapott eredményeket százalékos értékek mentén dolgoztuk fel.

A könnyebb átláthatóságot figyelembe véve az itemeket tartalmuk szerint csoportosítottam. Ezek a következők: a választást korábban befolyásoló környezet és tényezők; a főiskola ideje alatti szemlélet, tevékenység és erő kifejtés; a pálya presztízse; a saját életpálya jövőbeli tervezése; valamint az egzisztenciális kérdések.

Eredmények

A tanulmányban a fent említett témakörökön belül annak a tíz itemnek az értékelésére koncentráltam, amelyek leginkább jellemzik az alábbi kategóriákat.

A választást korábban befolyásoló környezet és tényezők

A mintát alkotó hallgatók közül (62%) nem vette figyelembe a szülői véleményét a pályaválasztással kapcsolatban. Mindössze 18% jelölte az „igen” és 20% a „talán” válaszlehetőségeket.

A hallgatókat korábban tanított pedagógusok pozitív példája már kedvezőbb eredményt mutat, mivel a „nem”-ek aránya jóval kisebb lett (17%), az „igen”-ek 38%-ot kaptak, viszont a bizonytalanok aránya ebben az esetben jelentősen megnőtt (talán: 45%).

A válaszokból kiderült, hogy a felvételi időszakában a válaszadók 32%-a gondolkodott kizárólag a tanítóképzésben, 58%-uk más területen is próbálkozott, de valamilyen okból kifolyólag erre a pályára került. A „talán” válaszlehetőséget 10%-uk jelölte, amely ebben a konkrét esetben meglehetősen nehezen értelmezhető.

A hallgatók véleménye egyértelműen azt mutatja, hogy a mozgás és a sport szeretete a legdominánsabb tényező azoknak a körében, akik a testnevelés műveltségterületet választják a képzés során (igen: 85%, talán: 7%, nem: 8%).

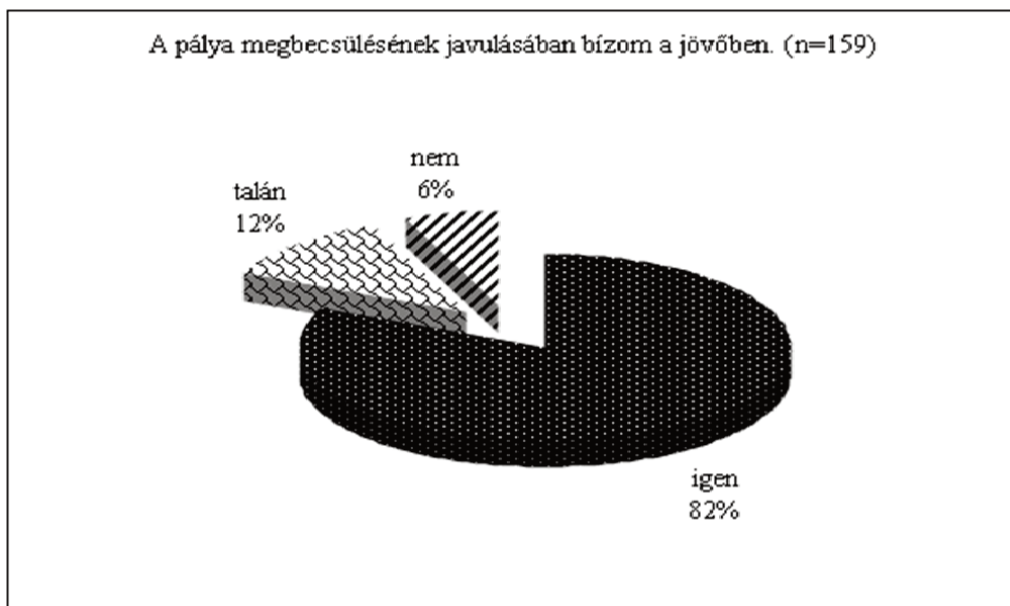
A főiskola ideje alatti szemlélet, tevékenység és erő kifejtés

A hallgatók 54%-a nyilatkozott úgy, hogy nem fordult meg a fejében a főiskolás évek alatt, hogy inkább más területen folytatná a tanulmányait, egyötödük (20%) viszont elgondolkodott egy lehetséges pályamódosításon. A megkérdezettek 26%-a nem tudott konkrét választ adni, ezért a „talán” válaszlehetőség mellett döntött. Meglepő eredményt kaptunk, amikor arról érdeklődtünk, hogy a hallgatók idejük nagy részében – a szaktárgyakon kívül – folytatnak-e valamilyen tanulmányokat annak érdekében, hogy minél jobb szakember válhasson belőlük. A válaszadók

30%-a nyilatkozott úgy, hogy nem, 21%-uk azt felelte, hogy a legtöbb idejüket ilyen célra fordítják, 49%-uk pedig a „talán” válaszlehetőség mellett tette le a voksát.

A pálya presztízse

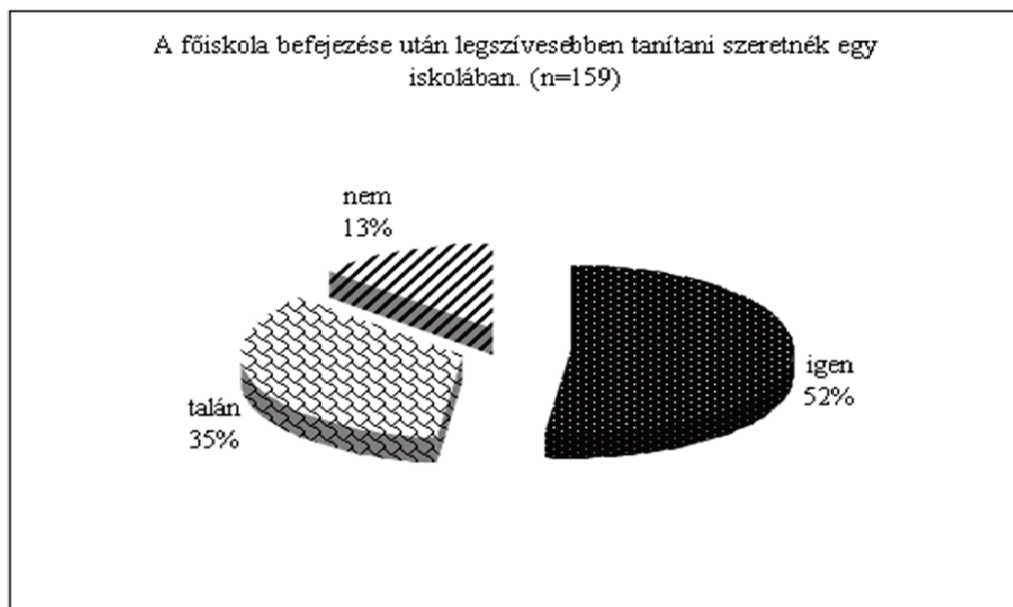
A hallgatók jövőbe vetett hite a pálya presztízisével kapcsolatban kifejezetten jónak mondható, hiszen 82%-uk a pálya megbecsülésének javulásában bízik, 6%-uk nem osztja ezt a véleményt, 12%-uk pedig bizonytalan e kérdéskörben (1. ábra).

1. ábra: A hallgatók véleménye a tanítói pálya presztízisének alakulásáról

Saját életpálya jövőbeli tervezése

A kutatásban részt vevők valamivel több mint a fele (52%) a főiskola befejezése után legszívesebben tanítani szeretne egy iskolában. A válaszadók csak kis hányada (13%) nem élne a helyzettel, 35%-uk pedig még nem tudja, hogy mit kezdene egy ilyen lehetőséggel (2. ábra).

2. ábra: A diplomaszerzést követő tervek a tanítói munkára vonatkozóan

Annak érdekében, hogy felsőbb osztályban is taníthassanak, 43%-uk azt tervezi, hogy szaktanári képesítést szerez majd a jövőben. Mindössze a hallgatók 22%-a válaszolt elutasítóan erre vonatkozóan, és valamivel több mint egyharmaduk (35%) még nem döntötte el, hogy a főiskola befejeztével végleg felhagy-e a szervezett keretek között zajló tanulással.

Egzisztenciális kérdések

A diplomaszerzés után a hallgatók kb. egynegyedénél (26%) az anyagi lehetőségek fogják elsősorban meghatározni azt, hogy milyen területen fognak majd elhelyezkedni. Kevesebb mint egyharmaduk (32%) állítja azt, hogy nem befolyásolják majd anyagi tényezők a pályaválasztásnál, 42%-uk pedig egyelőre még döntésképtelennek mutatkozik ezen a téren.

Összegzés

A vizsgálat megpróbálta feltárni és megismerni a testnevelés műveltségterületen tanító szakos hallgatók pályaválasztási szokását, valamint szemléletét, tevékenységét és erő kifejtését a főiskolás évek alatt.

A választást korábbról befolyásoló tényezők között mind a szülőket, mind pedig

az oktató-nevelő pedagógusokat is csak csekély mértékben jelölték a válaszadók, mint a döntésüket meghatározó szereplőket. A tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy a tanárok fontos szerepet töltenek be a pályához szükséges motiváció, tehetségérzés kialakulásában (*Bognár–Istvánfi–Kovács–Antal, 2008*).

A főiskolás évek alatti tevékenység és erőkifejtés kategóriában leginkább az kelt feltűnést, hogy a hallgatók kevesebb mint egyharmada (30%) válaszolta csak azt, hogy idejének nagy részét nem tölti különböző tanulmányok végzésével annak érdekében, hogy minél jobb szakember váljon belőle. Bár a kapott eredmény ebben a formában igen kedvező képet fest, de a tapasztalat nem erre enged következtetni ezen a téren.

A pálya presztízsének jövőbeni megítélésével kapcsolatban a válaszadók döntő többsége rendkívül optimista (82%), ami módfelett öröndetes, annál is inkább, mert például Maár 2002-es felmérésében a pedagógusok a társadalmi rangsor utolsó harmadában helyezkedtek el, még hozzá úgy, hogy minél alacsonyabb fokon tanít egy pedagógus, annál alacsonyabb a megbecsültsége. Ráadásul a pedagógusok a saját foglalkozásukat a legalacsonyabb presztízsűnek értékelték a sorban. A médiumok többsége is e téma kapcsán általában csak arról számol be, hogy a legpesszimistább társadalmak közé tartozunk, és rendkívül borúsán látjuk a jövőt. Mindezek után a vizsgálatban kapott eredmény éppen az ellenkezőjét tárja elénk, hiszen a felnövekvő pedagógus társadalom – még ha tapasztalat híján is – pozitívan gondolkodik a jövőt illetően.

A hallgatók kb. negyede nyilatkozott úgy, hogy oly mértékben meghatározóak lesznek az anyagiak, hogy a diplomaszerzés után a pályaválasztásukat is befolyásolják majd. A bizonytalanok aránya ennél a kérdéskörnél meglehetősen magas volt, hiszen 42%-uk jelölte meg a „talán” válaszlehetőséget. Mivel a frissen végzett tanítók nincsenek könnyű helyzetben a munkaerőpiacon, inkább az a valószínű, hogy egy esetleges tanítói állást többségük nem utasítana el.

A kapott eredmények azt mutatják, hogy a hallgatók jelentős hányada a diploma megszerzése után szívesen tanítana, sőt akár életpályaként is el tudná képzelni a tanítói hivatást. Ezek alapján talán nem túlzás az a megállapítás, hogy jelenleg komoly elhivatottság és pozitív attitűd jellemzi a hallgatókat, és ez a hozzáállás nagyban segítheti majd az oktató-nevelő munkát az elkövetkezendő időkben.

Vizsgálatunk alapvetően tényfeltáró, helyzetmegállapító jellegű, melynek elemzése segíthet megismerni hallgatóink pályaválasztási szokásait és indítékait. Az eddigi eredmények ösztönzőleg hatnak abba az irányba, hogy a válaszokat tovább vizsgáljuk a jövőben nemek szerinti és évfolyamonkénti összehasonlításban is.

IRODALOM

- Biróné Nagy Edit – Salvara, Marina I. (2005): *Újszerű nemzetközi interakciós vizsgálatok oktatáseméleti háttere a testnevelő tanári reprezentáció értelmezéséhez*. Kalokagathia 2005. 1-2. szám. 37-47.
- Bognár József – Istvánfi Csaba – Kovács T. László – Antal Zsanett (2008): *Testnevelő tanárok presztízse: pályaválasztástól a pályaelhagyásig a nemek mentén*. Kalokagathia 2008. 1. szám. 48-59.
- Kovácsné Tóth Ágnes (2007): *Pályaválasztási motiváció értékrendi alapjai diplomás ápoló és tanárképző főiskolai hallgatók körében*. Doktori értekezés. Semmelweis Egyetem Patológiai Tudományok Doktori Iskola, Budapest. [online] <URL: http://phd.sote.hu/mwp/phd_live/vedes/export/kovacsnetothagnes.d.pdf> [2010. 10. 07.]
- Maár Tiborné (2008): Presztízsvizsgálat. *Acta Pedagogica* 2008. 3. szám. 2-7.
- Szilágyi Klára (2005): A fiatalok és felnőttek pályorientációs és karrierépítési készségeinek szintje, fejlesztésének lehetőségei [online]. *Felnőttképzési Kutatási Füzetek*. Nemzeti Felnőttképzési Intézet Kiadó, Budapest. [<https://www.nive.hu/konyvtar/content/edoc/files/12szilagyi.pdf>] [2010. 12. 08.]